

Ülevaade Norra hasartmängupoliitikast

Norra on üks vähestest riikidest, kus hasartmängimise kättesaadavust on viimase 10-15 aasta jooksul oluliselt piiratud ning annab seega hea võimaluse taoliste regulatsioonide tagajärgi uurida. Käesoleva artikli eesmärk on anda ülevaade hasartmängimise ja hasartmängupoliitika arengust ja hetkeseisust Norras.

Hasartmängupoliitika 20. sajandil

Praegusele piiravale poliitikale eelnes vastupidine, üha liberaalsem hasartmängupoliitika, mis sai alguse 1980. aastatel. Turule tulid loto ja kraabitavad loteriid, kaotati vanusepiirang ning võitude ülemine piir. Mänguautomaatide arv kasvas 1990ndatel kiiresti ja mitmekordselt. Kui varasemalt oli vaid mõnedel heategevuslikel organisatsioonidel lubatud mänguautomaate kasutada ning nende pealt tulu teenida, siis 1995 aastal said selle loa kõik “üldsusele kasulikud” organisatsioonid. Mänguautomaatidel ei olnud vanusepiirangut ning need olid lihtsasti kättesaadavad supermarketites, bensiinijaamades, kioskites, baarides ja mujal. Kasiinod ei ole Norras kunagi lubatud olnud.

Samaaegselt mänguautomaatide arvu kasvuga arenes tohutult hasartmängimise tehnoloogia. Uued mänguautomaadid olid varasematega võrreldes kiiremad, efektsamad, andsid välja suuremaid võite, tekitasid enam sõltuvust ning tõid omanikele rohkem tulu. Mänguautomaatide käive tõusis sellel perioodil 47 kordselt.

Muudatused: supervisioon ja piirangud

Mänguautomaatidel mängimise sagenemine jätkus ka uuel millenniumil. Aastal 2001 loodi valitsuse poolt institutsioon eesmärgiga jälgida ja kontrollida kõiki nii eraettevõtjate kui riigi poolt korraldatud loteriisid ja hasartmänge. Samuti hakati koguma hasartmängimise alast statistikat. Nimetatud institutsiooni eesmärk on ka ennetada hasartmängimise negatiivseid tagajärgi ning jälgida, et saadavat tulu rakendataks üldsuse huvides. Institutsiooni tegevuskava hulka kuulus selle loomise järgselt probleemse mängurluse alase teadlikkuse suurendamine, mängimisega seotud probleemide

vähendamine ning hasartmängusõltuvuse ravi tagamine.

2003. aastal otsustas Norra Parlament mängurlusega kaasnevate probleemidega võitlemiseks kehtestada mänguautomaatidele riigimonopol. Ehkki hasartmängutööstus oli sellele vastu ning viis asja kohtusse, otsustas kohus monopoli kasuks. Enne kohtuotsust, 2006. aastal, kehtestas valitsus mänguautomaatidel sularahas maksmise keelu. Esimesed poolteist aastat pärast kohtuotsust, mis kinnitati aastal 2007, oli mänguautomaatidel mängimine Norras keelatud.

Aastal 2009 võeti kasutusele uued mänguautomaadid, mida peeti vähem kahjulikeks, kuna need olid vähem audio-visuaalselt stimuleerivad, neil puudus sularaha kasutamise võimalus ja sularahas väljamakse, ning kaotustele oli seatud päeva- ja kuulimiit. Uutel mänguautomaatidel mängimise jaoks on vaja isiklikku mängukaarti. See võimaldab vanusepiirangut paremini jõustada, ise oma kaotuste suurusele piiranguid seada või endale hasartmängimise keeld panna. Võidud kantakse koheselt mängija pangakontole, mis vähendab kellegi teise kaardi kasutamise tõenäosust. Uute mänguautomaatide kasutusele võttes paigutati need samuti bensiinjaamadesse, kohvikutesse, baaridesse ja kioskitesse, kuid oluliselt väiksemal arvul kui varasemalt. Seega hasartmängimisele seatud piirangud puudutasid eelkõige mänguautomaate.

Piirangute tagajärjed

Ootuspäraselt vähenes hasartmängimisest saadav tulu seoses mänguautomaatide keelustamisega olulisel määral. 2006. kuni 2007. aastani vähenes hasartmängimisest saadav käive 28% ning 2007. kuni 2008. aastani 31%.

Riiklikust mänguritele ja nende lähedastele suunatud usaldustelefonist saadud andmete kohaselt vähenes 2006 aasta teises pooles (ajal, mil sularahas maksmine oli keelustatud) oluliselt, täpsemalt 62% võrra, helistajate arv, kelle peamiseks probleemiks oli mängimine mänguautomaatidel. 2006. kuni 2008. aastani tõusis pisut helistajate arv, kelle probleemiks olid teised hasartmängimise vormid, kuid kokkuvõttes kõnede arv siiski vähenes oluliselt. Pärast sularahas maksmise keelustamist langes hasartmängusõltuvuse tõttu ravile pöördujate arv 23% võrra ning mänguautomaatide keelustamisele järgnenud 6 kuu jooksul veel 57% võrra. Aastal 2010 oli hasartmängusõltuvusega seotud probleeme oluliselt vähem kui piirangutele eelnenud aastatel.

Erinevalt kriitikute ennustustest ei olnud viiteid illegaalse mänguautomaatide turu kujunemisele

ega sellele, et teised hasartmängimise vormid oleksid mänguautomaatidel mängimise asendanud. Kokkuvõtvalt võib öelda, et piirangud täitsid oma eesmärgi ning vähendasid hasartmängusõltuvusega seotud probleeme.

Probleemid ja mängukorraldajate huvid

Kui Norra valitsus püüdis juba 1999. aastal mänguautomaatidel mängimist piirata ja rangemad seadused vastu võtta, jäi see soiku hasartmängutööstuse jõulise vastuseisu tõttu. Millenniumivahetuse paiku kerkis aga üha rohkem esile muret mängurlusega seotud kahjude pärast. Seda muret väljendasid teravalt hasartmängusõltlastega töötavad terapeudid, kes kutsusid üles mänguautomaatidel mängimist seadusega enam piirama, kuna leviku-uuringud näitasid, et probleemne mängurlus on seotud eelkõige nimetatud mängimise vormiga. Asutati kaks organisatsiooni, mille eesmärk oli võidelda hasartmängusõltuvusega ning mis propageeris mänguautomaatidel mängimise piiramist. Sõna võtsid ka mitmed kohalike omavalitsuste juhid, kes soovisid muuta oma piirkonna „mänguautomaatide vabaks tsooniks“ ja organiseeritud kampaania käigus seda õigust nõudsid. 2007. aastaks olid pooled kõikidest linnapeadest nimetatud nõudele alla kirjutanud. Ka meedia osales arutelus, raporteerides üha enam hasartmängusõltuvusega seotud probleemidest.

Teisalt oli mänguautomaatide populaarsuse kasv kasulik paljudele mängukorraldajatele, kellel oli põhjust piirangutele vastu seista. Nende huvidega arvestamiseks astuti mitmeid samme. Lisaks eraettevõtetele lõikasid hasartmängimisest kasu ja koguni sõltusid sellega seotud tuludest ka mitmed heategevuslikud organisatsioonid, näiteks Norra Punane Rist. Norra parlament mõistis, et mänguautomaatide piiramine kahjustaks oluliselt mitmeid heategevuslikke ja meditsiinilisi organisatsioone. Seetõttu pakuti 10 sellisele organisatsioonile rahalist kompensatsiooni. Sisuliselt jagati hasartmängutulud riigi monopoli all ümber, soosides organisatsioone, mis olid varasemalt hasartmängimisest kõige enam võitnud. Organisatsioonid võtsid pakkumise vastu ning see on ilmselt suur põhjus, miks taolised piirangud võimalikuks said.

Hiljutised arengud

Viimastel aastatel on tekkinud palju võimalusi interneti teel välismaistel hasartmängulehekülgedel mängimiseks. Ka seda on Norras püütud piirata – nimelt on alates 2009. aastast Norra pankadel kohustus takistada maksete edastamist *online* hasartmängufirmadele välismaal.

2010. aastast on piiratud ka bingo mängimist. Oluliseks piiranguks on veel hasartmängude reklaamimise keeld. Viimase paari aasta jooksul on Norra hasartmängupoliitika aga taas liberaalsema suuna võtnud. Hiljuti näiteks tegi Norra valitsus ettepaneku lubada välismaistel hasartmängufirmadel Norras oma teenuseid pakkuda.

Ravi ja teenused hasartmängusõitlastele

Hasartmängimisega seotud probleemide ravi pakuvad eelkõige riiklikud vaimsele tervisele suunatud teenused, enamasti erinevate sõltuvustega tegelevates kliinikutes. Enamasti pakutakse kognitiiv-käitumisteraapiat, aga esindatud on ka pereteraapia ja motiveeriv intervjuerimine. Seoses piirangutele järgnenud patsientide arvu vähenemisega ei pakuta enam grupiteraapiat. Hiljutine lisandus traditsioonilistele raviteenustele on nõustamine interneti ja telefoni teel.